

Large Archive Of Hannah Arendt's Papers Digitized By The Library Of Congress: Read Her Lectures, Drafts Of Articles, Notes & Correspondence

Many people read the German-Jewish political philosopher and journalist [Hannah Arendt](#) as something of an oracle, a secular prophet whose most famous works—her essay on [the trial of Adolf Eichmann](#) and her 1951 [Origins of Totalitarianism](#)—contain secrets about our own times of high nationalist fervor. And indeed they may, but we should also keep in mind that Arendt's insights into the horrors of Nazism did not emerge until after the war.

Arendt did not identify as Jewish during the Nazi's rise to power, but as a fully assimilated German; she had a [romantic relationship with her professor Martin Heidegger](#), who became a doctrinaire Nazi, and she seemed to have little understanding of German antisemitism during the thirties and forties. Arendt, many have alleged, sometimes seemed too close to her subject.

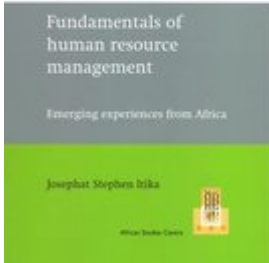
The archives: <http://www.openculture.com/2014/02/hannah-arendt-archives.html>

Josephat Stephen Itika ~
Fundamentals Of Human Resource
Management: Emerging

Experiences From Africa

'Leaders must be guided by rules which lead to success.'
(Machiavelli: *The Prince*)

Foreword

For over half a century now, most African people south of the Sahara are still living under political, social and economic hardships, which cannot be compared with the rest of the world. For many, the expectations of independence have remained a dream. This state of affairs has many explanations but it is fundamentally based on the nature of African countries and organisations on one hand, and on the other hand there is over reliance on Eurocentric philosophies, theories, and assumptions on how administrators and managers should manage African countries, organisations, and people in such a way that will lead to prosperity. As a result, the same Eurocentric mindsets are used to develop solutions for African leaders and managers through knowledge codification and dissemination in the form of textbooks and the curricula in education systems.

Evidence from economies in South East Asian countries suggests that the success behind these countries is largely explained by high investment in human capital and, to some extent, avoiding wholesale reliance on the importing of northern concepts, values and ways of managing people; that is, the development of human resources capable of demonstrating management in setting and pursuing national, sector wide, and corporate vision, strategies, and commitment to a common cause within the context of their own countries and organisations. Similarly, African managers and leaders effectively cannot manage by merely importing Eurocentric knowledge without critical reflection, sorting and adaptation to suit the context they work in and with cautious understanding of the implications of globalisation in their day-to-day management practices. They have to understand and carefully interpret northern concepts and embedded assumptions, internalise and develop the best strategies and techniques for using

them to address management problems in their organisations and countries, which are, by and large, Afrocentric.

Therefore, like Machiavelli, human resource managers, like leaders, must be guided by rules which lead to the success of their countries and organisations. The main challenge facing human resource managers now is to know which rules are necessary and when applied would lead to effective human resource management results in different types of public and private sector organisations and contexts. This is a difficult question to answer. However, we can start by learning one small step at a time from the emerging experiences of our own practices of human resource management in Africa and elsewhere.

This book on *'Fundamentals of human resource management: Emerging Experiences from African Countries'* has just made a small step in the journey of establishing a link between Eurocentric concepts, philosophies, values, theories, principles and techniques in human resource management and understanding of what is happening in African organisations. This will form part of the groundwork of unpacking what works and what does not work well in African organisational contexts and shed more light on emerging synergistic lessons for the future. The book has fourteen chapters each addressing important issues in human resource management in terms of the Eurocentric approach and reflecting on what is happening in African governments and organisations at the end of each chapter.

Chapter 1 starts to lay the foundations of human resource management, on which the rest of the book is anchored. It covers theoretical issues and historical trends in the evolution and development of human resource management as a discipline and a profession.

Chapter 2 sets the basis for using a strategic approach to manage human resources and the link between corporate strategy and strategic human resource management. It establishes the changing role of human resource managers from that of managing routine functions into a strategic business partner where human resource management functions are decentralised to lower departments and sections.

Chapter 3 is concerned with human resource policies as the step following strategic choices in people management. Policies are useful in guiding managers to ensure that organisations have the right number and quality of staff at any particular point in time.

Chapter 4 covers the fundamentals of employee resourcing and addresses key

issues in human resource planning at micro, meso and macro level. It also considers challenges facing management on decision making in financing human resource plans.

Chapter 5 investigates recruitment and selection. Our experience is that all managers and administrators are involved in one way or another in human resource recruitment and selection and require knowledge, skills and techniques for getting people into organisations. Special emphasis is put on the use of appropriate selection techniques and tools, particularly assessment centres. The most successful organisations have the best strategies to utilise staff and measure their performance.

This is covered in *chapter 6*, which is devoted to performance management systems, processes, techniques and measurements. There is always a link between reward and performance. The employee's performance should be recognised through the provision of appropriate rewards.

Chapter 7 describes the development of appropriate reward systems for effectively utilising human resources.

Chapter 8 is about human resource development partly as recognition that improved performance is achieved through continuous training and development but also that training and development are essential rewards. When employees join organisations they have their own needs, expectations and interests as individuals and as a part of a team. Likewise, employers do not engage staff without needs, expectations and interests to be met and which may not necessarily be compatible with those of the employees. Therefore, the relationship between these two parties has to be effectively managed in order to have a harmonious work place.

Chapter 9 is devoted to the relationship employees have with their management. With globalisation and the emergence of many multinational corporations, managing human resource, which is diverse in nature within multinationals, is of increasing concern for managers. Therefore, the legal framework which governs the relationships between employees, employers and trade union in Tanzania is given emphasis. One of the strongly emerging developments in human resource management discipline is a shift from traditional human resource management to competency based human resource management whereby the identification, utilisation, rewarding, measurement and developing of talents and competencies are becoming critical in determining organisational competitiveness and sustainability.

Therefore, *chapter 10* underscores the importance of talent and competency

based human resource management in competitive organisations.

The ongoing reforms in both public and private sector organisations and the efforts to promote foreign direct investment in Africa have started to bear fruits that pose many challenges on managing multicultural workforce.

Chapter 11 looks at the international perspectives of human resource management as recognition of the emerging challenges and emphasis on the need to re-examine the best ways to manage people in a globalise world.

Chapter 12 is more practical and based Tanzanian experiences. It focuses on the link between recruitment and open performance appraisal in Tanzanian public service by identifying the mismatch between recruitment and selection and open performance appraisal and recommends an alternative model.

Chapter 13 links theory and practice in human resource management for health in general and more specifically in local authorities in Tanzania. The main focus is on recruitment and retention strategies and the challenges faced in health service provision.

Chapter 14 is on the human resource management in a private foreign company for the purposes of drawing lessons from other private sector organisations that are now the engine of economic growth in Tanzania. The chapter covers policies and procedures governing day-to-day people management.

It will be noted with emphasis that in each chapter there is a reflection on what is going on in some Tanzanian and other African countries and organisations. It is important that readers make use of these lessons to digest the usefulness of northern concepts, theories, assumptions and principles and how they may be better utilised within the context of their own countries. For those interested in academia, it will be a starting point to begin building models for human resource management particularly for Sub Saharan Africa.

'For every effect there is a cause. The prime mover and the work of men is to change it.' (Aristotle, 384-322 BC)

Prof. Josephat Stephen Itika (PhD)

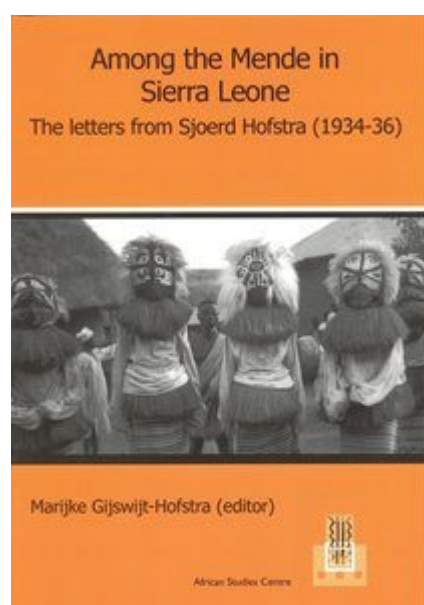
School of Public Administration and Management, Mzumbe University, Tanzania

Download

book: <https://openaccess.leidenuniv.nl/075287668-3030-01.pdf?sequence=2>

ISBN 978-90-5448-108-9 – 2011 – *African Public Administration and Management*

Marijke Gijswijt-Hofstra (Ed.& transl.) ~ Among The Mende In Sierra Leone: The Letters From Sjoerd Hofstra (1934-36)

This book offers a unique look behind the scenes of anthropological fieldwork amongst the Mende in Sierra Leone in the mid-1930s. The Dutch anthropologist and sociologist Sjoerd Hofstra (1898-1983), Rockefeller research fellow of the International Institute of African Languages and Cultures and one of Bronislaw Malinowski's three 'Mandarins' (as were also Meyer Fortes and S. Frederick Nadel), reports in long, bi-weekly letters to his adoptive mother about his experiences with the Mende. During his first stay in Sierra Leone (January 1934 - March 1935), Hofstra got blackwater fever, a complication of malaria tropica. His second stay (May - September 1936) came to an untimely end because he again developed symptoms of blackwater fever and was advised to return to Europe. Because of this his fieldwork remained unfinished, and Hofstra never got round to publishing the planned book on the Mende. However, Hofstra published four articles on the Mende in English, photocopies of which are included in this book. Next to these articles Hofstra's letters to his adoptive mother contain valuable first-hand information about his fieldwork. His daughter, cultural and social historian Marijke Gijswijt-Hofstra, has edited and translated these letters, while also including contextual information.

Zo zijn onze manieren ~ Visies op multiculturaliteit in Nederland ~ Inhoudsopgave

Geen multicultureel drama of naïef multiculturalisme maar een realistisch optimistische kijk op multiculturaliteit in Nederland. Vanuit persoonlijke ervaringen of op basis van eigen onderzoek geven de auteurs van deze serie stof tot nadenken over wat ieders bijdrage kan zijn aan een samenleving waarin iedereen tot zijn recht kan en mag komen.

Deze serie artikelen roept ons op de moed te hebben om de Nederlandse samenleving te beschouwen als 'onder voortdurende constructie'. De auteurs laten zien dat (voor-)oordelen en rigide uitgangspunten niet leiden tot het vaak bezongen ideaal van integratie, maar juist bijdragen tot een verdergaande polarisatie en onbegrip. Iedereen die gelooft in radicale zelfkritiek en respectvolle kritiek van andersdenkenden moet deze serie lezen. *Rozenberg Publishers - 2007*
- ISBN 978 90 5170 862 2

Inhoudsopgave

[Francio Guadeloupe, Vincent de Rooij - Inleiding](#)

Deel I - Het verleden: De wortels van het nu

[Lammert de Jong - Tegen de autochtone klippen op](#)

[Gloria Wekker - Een Nederlands Fotoboek ... Momenten in de multiculturele samenleving](#)

[Maria van Enckevort - When Coming Home is no longer a Home-Coming](#)

[Brada Kwasi Koorndijk - Multiculturaliteit in Nederland: gevangen in een web van definities](#)

[Vincent de Rooij - Multiculturaliteit en meertaligheid: Een kritische beschouwing van het Dutch-only vertoog](#)

[Thijl Sunier - What's in a name?](#)

Deel II - Het heden: Een kritische beoordeling

[Feia Tol - De inburgeringscursus: Eenheid of verdeeldheid?](#)

[Lucia Lindner - Inburgeren in Ghanees transnationalisme](#)

[Yiufai Chow - Multiculturele schizofrenie: 'Jij bent anders, jij bent Chinees'](#)

[Mattijs van de Port - De Islam bestaat niet](#)

[Francio Guadeloupe - De zon van multiculturaliteit: Accepteren van wie we zijn](#)

[Irene Stengs - Intercultureel intermezzo](#)

Deel III - De toekomst: Bakens van hoop

[Pien van Langen - Een smeltkroes in het verpleeghuis](#)

[Chantal Gill'ard - We zijn allemaal verschillend en dat blijft](#)

[Daan Beekers - Verwante vreemden: Jonge moslims in een ontkerkelijkte samenleving](#)

[Erna Kerkhof - Berichten uit Niksland](#)

[Jeroen de Kloet - Een pleidooi voor multiculturele vervuiling](#)

[Yolanda van Ede - Doggy hondjes](#)

[Peter Geschiere - Nawoord](#)

[Over de auteurs](#)

Zo zijn onze manieren ~ Inleiding

Inleiding

Dit boek wil op een kritische en onbevagen wijze kijken naar multiculturaliteit in Nederland. U leest het goed: multiculturaliteit, en niet multiculturalisme. Het -isme in multiculturalisme geeft aan dat het gaat om een ideologische stroming en dit boek wil niet de kritiekloze vertolker zijn van een specifiek politiek-maatschappelijk ideaal. De bijdragen in dit boek zijn bedoeld als kritische reflecties op de multiculturele staat waarin Nederland zich bevindt: die multiculturele conditie benoemen we hier met de term multiculturaliteit.

Multiculturaliteit is geen politiek-maatschappelijk ideaal; het is een gegeven, een realiteit waarmee we ons moeten verhouden. En dat is precies wat de auteurs van dit boek doen: sommigen laten zien hoe moeilijk we het hebben met multiculturaliteit en wat de redenen daarvoor zijn; anderen zetten uiteen hoe mede-Nederlanders van verschillende afkomst door moeilijkheden heen elkaar leren kennen en waarderen en met elkaar tot nieuwe gedeelde praktijken komen; maar ook wordt duidelijk dat multiculturaliteit cultuurverschillen kan opleveren die niet of nauwelijks te overbruggen zijn en mogelijk kunnen leiden tot een nieuwe verzuiling van de samenleving. Dit boek geeft dus geen pasklaar antwoord op de problemen die onze multiculturele samenleving stelt; integendeel, de algemene strekking van de essays in dit boek is dat pasklare of eenduidige antwoorden op onze problemen niet bestaan. Het gemak waarmee vele politici spreken over integratie, Nederlandse identiteit, en eenduidige loyaliteit daaraan, is misleidend en gevaarlijk omdat het medeverantwoordelijk kan zijn voor processen die velen onder diezelfde politici willen stoppen: uitsluiting, xenofobie, politiek extremisme.

‘Zo zijn onze manieren...’ roept de vraag op over wiens manieren het in dit boek gaat. Natuurlijk klinkt in deze regel uit het bekende kinderliedje door dat dit

'onze' slaat op de mensen die het voor het zeggen hebben. In multicultureel Nederland zijn dat de witte Nederlanders die ieder die anders is dan zij simpelweg meedelen: dit is hoe wij het doen, als je mee wilt doen moet je doen zoals wij. Maar er is ook een meer subversieve lezing van het 'onze' mogelijk. Al die 'andere' Nederlanders kunnen immers ook zeggen: 'zo zijn onze manieren...'

Ook zij kunnen hun voorwaarden stellen aan de manier waarop wij met z'n allen, Nederlanders van allerhande komaf, met elkaar omgaan. Als iedereen gehoord wil worden en serieus genomen wil worden -en dat is toch waar het in een democratische, open samenleving om draait- moet dat 'onze' dus op alle Nederlanders slaan. Als dat zo is komt het integratiebetoog dat uitgaat van een denken waarin minderheden zich dienen te assimileren aan de dominante meerderheid, op losse schroeven te staan. Als we iedereen erbij willen houden zullen we ook naar iedereen moeten willen en kunnen luisteren, contact maken en conflicten aan durven gaan in een inter-culturele dialoog die kan, maar niet hoeft te leiden tot nieuwe manieren van denken en handelen. In plaats van veilig terug te vallen op starre gepolariseerde posities, roepen wij daarom alle Nederlanders op om de moed te hebben het contact en daarmee ook de discussie met anderen aan te gaan.

De auteurs van dit boek hebben de uitdaging opgepakt om buiten de tegenwoordig als veilig geldende grenzen van het assimilatiedenken te treden en hun mening te geven over multicultureel Nederland. Onder de auteurs bevinden zich wetenschappelijke onderzoekers, activisten, studenten, onafhankelijke intellectuelen, docenten, consultants, artiesten, en web chatters: een ratjetoe van mensen met verschillende politieke overtuigingen die niet onverschillig willen toezien hoe grote groepen in onze samenleving lijden door uitsluiting en discriminatie op basis van uiterlijke kenmerken, geslacht, seksuele geaardheid, religie, of klasse. 'Wij', de verzameling auteurs van dit boek vormen tezamen een kritische club, een collectief zonder ideologisch zwaartepunt of gedeelde dogma's, een veelkleurige, multi-religieuze/multi-atheïstische verzameling van mensen die zeggen wat zij belangrijk achten, een nederige club ook die accepteert dat Nederlanderschap geen vaststaand gegeven is maar voor iedereen anders, voor elk van ons meervoudig en veranderlijk kan en mag zijn.

Het zal daarom ook niet verrassend zijn dat de bijdragen aan dit boek een radicale afwijzing inhouden van het denken in starre groepscategorieën (autochtoon versus allochtoon), het benoemen van individuen met behulp van

categoriale labels (Nederlander, Marokkaan, Turk, Antilliaan et cetera), en het 'weg' verklaren van sociale problemen door 'raciale', of culturele factoren. Beweren dat 'Marokkaanse' jongens criminel en gewelddadiger zijn dan 'Nederlandse' jongeren omdat 'Marokkaanse' jongeren van huis uit gesocialiseerd zijn in de zogenaamde Riffijnse cultuur van wantrouwen en verdediging van eer en bezit door fysiek geweld, ontslaat ons van de plicht te onderzoeken of de verklaring niet mede of grotendeels kan liggen in sociaal-psychologische gevolgen van discriminatie, stigmatisering in het onderwijs, en negatieve stereotypering in de media. De culturele of raciale kaart trekken is aantrekkelijk voor de dominante groep omdat daarmee de schuld van de problemen bij de geëssentialiseerde raciale of culturele ander kan worden gelegd. Het is veel moeilijker om te doen aan zelfonderzoek, te kijken wat de eigen rol is bij het instandhouden van ongelijkheid en uitsluiting en mensen te zien als individuen in plaats van representanten van één specifieke sociaal-culturele groep met stereotype kenmerken. Om tot een groter onderling begrip en waardering te komen moeten we leren de granulariteit van ieder mens, elke sociale groep of sociale gebeurtenis te zien en te verkennen. Een politiek van granulariteit, van nuance, vergt moed en verbeeldingskracht: moed om vertrouwde overtuigingen te herzien en verbeeldingskracht om onszelf en anderen opnieuw uit te vinden. De essays in dit boek getuigen van die moed en verbeeldingskracht.

We hebben ervoor gekozen dit boek te verdelen in drie secties. In het eerste deel, *Het verleden: De wortels van het nu*, kijken auteurs naar hoe problemen in het heden geworteld zijn in een historische context. In het tweede deel, *Het heden: Een kritische beoordeling*, hebben we bijdragen opgenomen waarin een groep, verschijnsel of situatie die emblematisch is voor de huidige multiculturele conditie van Nederland aan kritische reflectie wordt onderworpen. De auteurs in het laatste deel van het boek, *De toekomst: Bakens van hoop*, laten ons zien dat er ook positieve verhalen verteld kunnen worden over verschil, diversiteit, maar ook hybridisering die een belofte voor de toekomst inhouden.

In de eerste sectie van het boek presenteren Lammert de Jong, Gloria Wekker, Maria van Enckevort, Kwasi Koorndijk, Vincent de Rooij, en Thijl Sunier beelden van de Nederlandse samenleving die afwijken van conventionele manieren waarop zij voorgesteld wordt. Nederland, zo stelt Lammert de Jong, lijdt aan een allochtonencomplex en discrimineert. Niet-westerse immigranten en hun kinderen worden nooit echte Nederlanders maar worden blijvend als 'allochtonen'

geclassificeerd. Integratieproblemen worden geweten aan cultuurverschil terwijl men de ogen sluit voor allerlei vormen van discriminatie en uitsluiting waarmee immigranten en hun kinderen te maken krijgen. Als Nederland immigranten als volwaardige burgers wil opnemen, zal het zichzelf opnieuw moeten uitvinden als 'land van nieuwkomers' waarin ook in de praktijk dezelfde rechten en plichten hebben als alle andere Nederlanders.

Evenals de Jong, vraagt Gloria Wekker aandacht voor de instandhouding van het beeld van Nederland als tolerante, gastvrije en inherent anti-racistische samenleving. Het koloniale verleden wordt uit de nationale herinnering weggepoetst en daarmee kan men voorbijgaan aan het probleem dat het oude koloniale discours van gelegitimeerde ongelijkheid nog steeds een rol speelt in het Nederland van nu. Volgens Wekker moet Nederland zich eindelijk eerlijk rekenschap geven van wat er in het verleden is gebeurd om op die manier hedendaagse discourses en praktijken van racisme te herkennen. De wijze waarop Surinaamse Nederlanders en anderen met herkomst buiten Nederland tegemoet worden getreden als zij weigeren mee te gaan in het kleur- en machtsontwikkend vertoog, laat zien dat het koloniale verleden nog steeds doorwerkt in het heden. Nieuwkomers echter die volop meedoen met het onderschrijven van een gekuiste versie van het Nederlandse verleden en de lof zingen van Nederland als bastion van liberale waarden mogen rekenen op een warm onthaal.

Maria van Enckevort's essay kan gelezen worden als ondersteuning van Wekker's visie, ook al lijkt zij te schrijven over een totaal verschillend onderwerp. Van Enckevort heeft het over hoe zij zich een tweederangs burger voelde omdat zij afkomstig was Limburg. Toen zij in Amsterdam ging studeren zorgde ze ervoor zo snel mogelijk haar Limburgse accent kwijt te raken om maar niet als 'boerentrut' gezien te worden. Je zou kunnen zeggen dat hier een geval van interne kolonisering beschreven wordt als je die term om puur pragmatisch redenen op mag rekken.

Kwasi Koorndijk's bijdrage *Multiculturaliteit in Nederland: Gevangen in een web van definities* gaat dieper in op het probleem van meertaligheid in de multiculturele samenleving. Koorndijk bekritiseert de ideologie van de taalkundig homogene natie staat en het daaraan gekoppelde taalbeleid. Nederlandse beleidsmakers zijn verantwoordelijk voor een gestage erosie en uiteindelijke vernietiging van minderheidstalen en de culturen die onlosmakelijk met die talen

zijn verbonden. Met het verdwijnen van deze talen wordt ook de vitaliteit van etnische gemeenschappen zoals de Surinaams Nederlandse aangetast. Volgens Koorndijk bestaat de samenleving uit verschillende etnische gemeenschappen die van de overheid uit respect verdienen. Als dat niet gebeurt, zal de samenleving daar als geheel uiteindelijk economisch onder lijden omdat leden van minderheidsgroepen, wiens talige en culturele erfgoed verloren is gegaan, moeite hebben een positieve bijdrage te leveren aan de maatschappij.

Vincent de Rooij belicht een ander aspect van meertaligheid. Zijn essay probeert duidelijk te maken waarom in debatten over de multiculturele samenleving en integratie in het bijzonder altijd maar weer wordt gehamerd op het leren van Nederlands. Er zijn natuurlijk uitstekende praktische redenen waarom nieuwkomers Nederlands dienen te leren. Maar er zijn ook redenen, vaak verborgen, die puur ideologisch gemotiveerd zijn en slechts het belang dienen van een beperkte groep in de samenleving. Het is in dit verband interessant te signaleren dat in de praktijk veel te weinig gedaan wordt om niet-Nederlandssprekenden Nederlands te laten verwerven op een snelle, efficiënte, en praktijkgerichte wijze. De kunstmatige wijze waarop nieuwkomers Nederlands krijgen aangeboden, staat veraf van en ontkent de praktijk waarin nieuwe vormen van Nederlands ontstaan die onder grote groepen binnen de samenleving de gesproken norm zullen worden, of dat al zijn. In plaats van die nieuwe hybride vormen van Nederlands te zien als een bedreiging voor de Nederlandse taal en identiteit, is het vruchtbaarder deze te waarderen als het geslaagde product van wederzijdse integratie.

In zijn fascinerende bijdrage *What's in a name?* laat Thijl Sunier zien hoe ongemakkelijk of vreemd het kan zijn om van buitenaf een etiket opgeplakt te krijgen zonder daarom gevraagd te hebben. Sunier's overgrootvader emigreerde vanuit Zwitserland naar Nederland. Sunier wist van zijn Zwitserse afkomst, ging met familie ook vaak in Zwitserland op vakantie maar beschouwde zich als Nederlander. Totdat hij 10 jaar geleden tot de ontdekking kwam dat er meer aan de hand was. We verklappen niet meer want dat zou de kracht en spanning van zijn essay tenietdoen. Interessant is dat Sunier's persoonlijke verhaal toont hoe belangrijk het is zelf de macht en vrijheid te hebben om je identiteit op eigen wijze vorm te geven in plaats dat anderen jou een eindimensionale starre identiteit opleggen, zoals voor velen in multicultureel Nederland het geval is.

In het tweede deel van het boek, *Een ontmoeting met het heden: Een kritische*

beoordeling, ligt het gemeenschappelijke van de bijdragen in een kritische maar tegelijk invoelende kijk op het nu. In *De inburgeringscursus: Eenheid of verdeeldheid?* betoogt Feia Tol op overtuigende wijze dat de huidige investeringen in inburgeringsprogramma's averechtse effecten kunnen hebben. De oorzaak daarvan moet gezocht worden in een oriëntaliserende aanpak waarin het positieve met Nederland en het negatieve met de cultuur en het land van herkomst wordt geassocieerd. Dit veroorzaakt begrijpelijkerwijs fricties en irritaties die kunnen leiden tot verdere vervreemding tussen nieuwkomers en 'autochtonen'. Tol is niet tegen inburgeringsprogramma's maar betoogt dat deze zich zouden moeten richten op wat volgens haar essentieel is: het bevorderen van mogelijkheden om nieuwkomers te laten participeren als gelijken in het sociale en economische verkeer.

Het thema inburgering krijgt een geheel nieuwe, en waarschijnlijk voor velen onverwachte, invulling in het essay van Lucia Lindner. In *Inburgeren in Ghanees transnationalisme* gunt Lindner ons een blik op een groep immigranten die spectaculair afwezig zijn in de berichtgeving van problemen onder 'allochtonen'. Die afwezigheid kan natuurlijk te maken hebben met hun kleine aantal, blinde vlekken bij onderzoekers, of het negeren van problemen die er wellicht wel zijn onder Ghanezen in Nederland. Maar Lindner geeft een andere verklaring. In Lindner's beschrijving kunnen we Ghanezen met hun sterke geloof in de bijbel en in hard werken zien en begrijpen als Weberiaanse Protestanten (of misschien beter *Pentecostals*). Dat is de reden voor hun onzichtbaarheid. Ghanezen willen niet afhankelijk zijn van overheidssteun, zij willen geld verdienen en hun God prijzen. Hun identiteit lijkt gebaseerd op de bijbel en hard werken. Deze Ghanese identiteit is een transnationale identiteit waarop onze zorgen om Nederlanderschap en Nederlandse identiteit geen vat hebben. Net als duurbetaalde *expats* in dienst van transnationale ondernemingen doppen zij hun eigen boontjes maar leveren tegelijk een bijdrage aan de de integratie van Nederland in de internationale gemeenschap. Het is in dat opzicht jammer dat vele Ghanezen hun heil inmiddels elders zoeken omdat Nederlandse regel- en wetgeving hun pragmatische deelname aan de Nederlandse samenleving in de weg staat.

Yiufai Chow's bijdrage *Jij bent anders, jij bent Chinees* is een interessant vervolg op de essays van Tol en Lindner. Waar een oriëntaliserende modus die bestaat uit het contrasteren van identiteiten wordt toegepast in inburgeringscursussen, en

zonder twijfel ook elders in de Nederlandse samenleving, daar herinnert Yiufai Chow ons eraan dat het project van oriëntalisering nooit 'af' is. Er is altijd een rest: die groepen die niet voldoen aan de logica van het oriëntalisme die eist dat 'autochtoon' goed is en 'allochtoon' niet-goed. De presentie van het residu samen met de behoefte om de werkelijkheid en de logica van het oriëntalisme met elkaar te laten overeenstemmen, maakt dat de groepen die buiten deze logica vallen een speciale status toebedeeld krijgen. Deze groepen worden in een soort cultureel limbo geplaatst: ze zijn noch echte nieuwkomers noch echte gevestigde Nederlanders. Ze worden verbeeld als nieuwkomers van een bijzonder slag, en in die hoedanigheid worden zij gebruikt om structurele discriminatie te legitimeren. Eén zo'n groep, laat Yiufai Chow op overtuigende wijze zien, zijn Chinese Nederlanders. Binnen het dominante vertoog over integratie dat stoelt op een ideologie van assimilatie, zijn Chinese Nederlanders het voorwerp van een paradoxale redenering. Zij worden ten voorbeeld gesteld als 'modelallochtonen' met een modelcultuur: hun als typisch Chinees veronderstelde culturele waarden worden als verklaring aangevoerd voor hun positieve arbeidsethos waardoor zij geen financiële last voor de samenleving zijn. Paradoxaal genoeg worden zij welhaast vereerd omdat zij vasthouden aan zogenaamde traditioneel-Chinese culturele waarden, terwijl andere 'allochtonen' juist worden verguisd omdat zij zouden vasthouden aan hún cultuur. Om dit positieve beeld van Chinese Nederlanders mogelijk te maken laat men bewust of onbewust buiten beschouwing dat onder Chinese Nederlanders discriminatie op basis van seksuele geaardheid, *gender*, en 'ras' wijd verbreid is.

In de essays van Mattijs van de Port, Francio Guadeloupe en Irene Stengs gaat het, zij het op heel verschillende manieren, over waarachtigheid. Van de Port's bijdrage *De Islam bestaat niet* is een vlammend betoog tegen essentialisering en homogenisering. Interessant in zijn betoog is dat hij niet alleen aandacht schenkt aan wat buitenstaanders, niet-moslims, als de ware Islam beschouwen maar ook aan het zoeken van jonge moslims naar een authentieke, waarachtige Islam. Hij situeert deze zoektocht in de context van het hedendaagse medialandschap met zijn onophoudelijke stroom van uitgeselecteerde beelden die alleen nog naar zichzelf en niet meer naar de werkelijkheid lijken te verwijzen. Dat creëert niet alleen de condities voor essentialisering maar creëert ook het verlangen naar waarachtigheid en authenticiteit.

In Francio Guadeloupe's bijdrage gaat het om een andere vorm van

waarachtigheid. Zijn levendige beschrijving van de heftige en confronterende stijl van contact tussen urbane jongeren en begeleiders, waarvan Guadeloupe er één is, laat zien dat deze jongeren de essentialisering en homogenisering die zo typerend is voor het sociale verkeer 'voorbij zijn', overstegen hebben. Deze jongeren met sterk uiteenlopende etnische en culturele achtergronden gebruiken classificerende termen maar weten deze ook buitenspel te zetten om zo conflict en verschil tussen hen en de begeleiders maar ook tussen hen onderling om te vormen tot eenheid en solidariteit. De waarachtigheid ligt hier in het gedeelde gevoel in staat te zijn de ander als gelijke te herkennen en te erkennen.

Irene Stengs' *Intercultureel intermezzo* confronteert ons met verschil, verschil tussen haar en haar Pakistaanse burens dat uiteindelijk niet overbrugd kan worden. Dat zou in het beschreven geval alleen kunnen door het deels opgeven van sterk gevoelde eigen overtuigingen en dat is hier uitgesloten omdat daarmee het als authentiek ervaren zelf opgegeven zou moeten worden. Het verschil waarover Stengs schrijft betreft opvattingen over man-vrouw verhoudingen. Dit verschil kan niet onder de mat worden geveegd: het vraagt om confrontatie, er moet doorheen gewerkt worden. Dat geeft grote problemen omdat het van ons vraagt welke opvatting over man-vrouwrelaties superieur is. Het is belangrijk dat velen van ons dagelijks geconfronteerd worden met verwante problemen en daarin een positie moeten innemen. Stengs' persoonlijke verhaal vertelt hoe zij en haar gezin zich engageerden met haar Pakistaanse burens wiens opvattingen over genderverhoudingen, vrouwenmishandeling, en vaderlijke bijdrage in de zorg voor kinderen, voor haar onacceptabel waren. Uiteindelijk kreeg Stengs te horen, niet zo zeer met woorden als wel door middel van ijzige stilte, dat zij zich met haar eigen zaken moest bemoeien. Stengs' verhaal roept als belangrijkste vraag op of en in hoeverre we een ethiek van strategische tolerantie tegenover elkaar moeten cultiveren als een eerste stap in het creëren van een manier om als verschillende Nederlanders samen te leven.

De laatste sectie van het boek *De toekomst: Bakens van hoop* vertelt de verhalen van de onvolprezen helden uit de dagelijkse interculturele praktijk die erin slagen nieuwe manieren van samenleven vorm te geven. Pien van Langen maakt ons deel van haar veldwerkervaringen in verzorgingstehuizen waarin het personeel voornamelijk bestaat uit nieuwkomers die zorg geven aan de slachtoffers van onze zorgeloosheid en veronachtzaming: de vele ouderen in onze samenleving die de laatste jaren van hun leven zelden of nooit bezoek krijgen van familie. Van Langen

beschrijft hoe verzorgers en bewoners van deze tehuizen hybride sociaal-culturele praktijken van samenleven tot stand brengen, en zo de samenleving als geheel laten zien hoe mensen in staat zijn samen te leven met en door verschillen heen.

Chantal Gill'ard's essay *We zijn allemaal verschillend en dat blijft* vertelt het verhaal van verschillende nationale sociale bewegingen die samen het project *Companies Care* opgezet hebben om bedrijven en overheidsdiensten ertoe te bewegen meer diversiteit te creëren in lagere en hogere echelons van hun organisatie: een betere mix dus van mensen met verschillende etnische afkomst, sexe, leeftijd, geaardheid, en lichamelijke vermogens. Op basis van persoonlijke overtuiging en verworven inzicht eindigt Gill'ard haar essay met het uitspreken van de hoop dat het moment komt waarop zij als ze haar vijfjarige zoontje moet uitleggen wat haar baan inhoudt, hem niet hoeft te zeggen dat hij leeft in een maatschappij waarin een systematisch onderscheid tussen personen op basis van huidskleur, lichamelijke vermogens, leeftijd, of seksuele geaardheid alledaagse praktijk is.

Daan Beekers' *Verwante vreemden: jonge moslims in een ontkerkelijkte samenleving* expliciteert wat impliciet blijft in Gill'ard's essay over het belang van het aanvaarden van pluraliteit, namelijk dat overeenkomsten tussen groepen onzichtbaar blijven door het dominante discours over de multiculturele samenleving. Processen van cultuurverandering en -vernieuwing produceren onder de zo uiteenlopende Nederlanders een gemeenschappelijk uitgangspunt dat overeenstemt met de een hedendaagse Westerse opvatting van individualiteit. Beekers' essay bespreekt de keuzes van jonge moslims niet in termen van wat ook wel de competitie tussen Prada en Allah is gedoopt. Zijn betoog heeft een politieke dimensie en is een kritiek op de overtuiging dat Islam in Nederland een anachronistisch verschijnsel is. In Beeker's analyse worden we geconfronteerd met Islamitische liberalen die in veel opzichten lijken op Christelijke liberalen en die een groeiende groep vormen onder vrome moslims in Nederland.

In *Berichten uit Niksland* beschrijft Erna Kerkhof de sociale dynamiek van multiculturaliteit in een Rotterdamse nieuwbouwwijk. Brandpunt van aandacht in haar bijdrage is een basisschool die door het hanteren van aparte wachtlijsten voor autochtone en allochtone leerlingen een schoolpopulatie heeft die de bevolkingssamenstelling buiten school weerspiegelt. Onderscheidingen op basis van etnische, religieuze of culturele achtergrond lijken voor de leerlingen van deze school veel minder beladen, minder duidelijk en relevant, dan voor hun

ouders. De omgang tussen leerlingen wordt vooral bepaald door gedeelde sociaal-economische achtergrond en opleidingsniveau van de ouders. Zoals we al zagen in het essay van Langen, leidt ook hier intensief contact in het dagelijks leven ertoe dat mensen van verschillende culturele achtergronden dichter tot elkaar komen.

In zijn essay met de uitdagende titel *Een pleidooi voor multiculturele vervuiling* betoogt Jeroen de Kloet dat het krampachtig zoeken naar pure identiteiten en culturen heilloos en gevaarlijk is. Het besef dat alle uitingen van cultuur altijd ‘vervuild’ zijn door invloeden van buitenaf kan ons bevrijden van cultureel essentialisme met zijn kunstmatige categorieën die het debat over de multiculturele samenleving belasten. Het begrip ‘vervuiling’ krijgt hiermee bij de Kloet dus een interessante onverwacht positieve lading. De Kloet laat zien dat multiculturele vervuiling volop gaande is, vooral in uitingen van populaire jongerencultuur, en constateert dat het goed is.

Het laatste essay, *Doggy Hondjes* van Yolanda van Ede, is een echte *mind boggler*. Het toont ons een radicaal liberalisme dat hedendaagse versies van seculier en religieus liberalisme maar ook van communitarisme met zijn modieuze denken over ‘ras’, etniciteit, gender, seksualiteit, en klasse deconstrueert. Het essay is in meerdere opzichten een open hyperbolische uitnodiging aan ons, de zo verschillende Nederlanders, kritische erfgenamen te zijn van alle ons omringende culturele uitingen. In lijn met deze uitnodiging stellen wij dat multiculturaliteit in een samenleving waarin ieder tot zijn recht kan en mag komen, van ons de bereidheid vergt een politiek te cultiveren van granulariteit, zowel voor de persoonlijke binnenwereld als ook voor de wereld buiten het eigen ik.

Tegen de autochtone klippen op

New York/Amsterdam, oktober 2007

I also noticed that strangers may live here, but on your conditions, your standards, your codes, your history, your enlightenment, and your ethics. You, who once was so versatile in how relative everything was, who knew how to survive surrounded by frenetic bombastic countries, are yourself becoming more and more snugly fixated on what you have and what you are, in stead of re-imagining strangers into a new community of wholeness. Charity you do, yes, lots of it. But you can only deal with us, the Third World, as charity and never as equals because you deeply believe: what you are, you have achieved by your hardworking selves, and what we are, is because we keep on lazily failing ourselves. (Antjie Krog, 2006) [1]

Démasqué

De confrontatie met niet-westerse nieuwkomers op het eigen terrein van de Nederlandse natie heeft geleid tot een démasqué van het tolerante Nederlandse ego van de Gouden Eeuw en het grenzeloze multinationale karakter van de Nederlandse handelsgeest. Het kosmopolitische aureool waarmee Nederland omgeven was heeft zijn glans verloren en veel van wat Nederland als klein land zo groot maakte staat thans ter discussie.

De verbeelding van Nederland, van wat Nederland is, van wat Nederland is geweest, wortelt diep. In de schilderijen van Rembrandt van Rijn, Rembrandt's verbeelding dus, zou te zien zijn dat hij vrijzinnig en tolerant was.[2] Het immigrantenkarakter van de *Dutch society* in de Gouden Eeuw is door Jonathan Israël geboekstaafd.[3] Buitenlandse zeelui werkten in de havens en op de schepen. In het Amsterdam van de jaren 1650 trouwden meer buitenlandse

mannen dan nieuwkomers afkomstig uit Republiek. Meer dan 40 procent van de zeelieden in dienst van de Verenigde Oost-Indische Compagnie kwam in de jaren 1650 uit het buitenland. De steden in Holland en Zeeland wedijverden om de Hugenoten uit Frankrijk, hun geld en vaardigheden. Hugenoten maakten 7 procent van de bevolking van de grootste steden uit.[4]

Jan Marijnissen stelt, en hij niet alleen, dat hier een traditie van tolerantie is die teruggaat tot de zeventiende eeuw en die te maken heeft met onze handelsgeest: 'Het is een misvatting te denken dat Nederlanders *in essentie* racistisch zijn en discrimineren.'(cursief; ldj)[5] Ook Paul Scheffer heeft vertrouwen: 'De meeste mensen hebben *in beginsel* niets tegen de aanwezigheid van migranten in Nederland en willen vreedzaam met hen samenleven.'(cursief; ldj)[6] Wordt met dit *in beginsel* en *in essentie* bemanteld dat het in de praktijk anders uitpakt? De kwestie van het Nederlanderschap van Ayaan Hirsi Ali werd in de buitenlandse pers geboekstaafd als '*a victory for intolerance in Holland*'. Haar boek '*The Caged Virgin*' werd in New York geadverteerd met een melodramatische verwijzing naar '*now abandoned by her adoptive country.*' De Nederlandse minister-president sprak van imagoschade.[7] De vrees het historische kapitaal van een tolerante natie te verliezen is terecht, maar er is veel meer aan de hand. Jan Latten oreert dat Nederland zwanger is van segregatie en benadrukt dat normen, óók die over segregatie, kunnen veranderen, óók in Nederland.[8] De beeldvorming van de nieuwkomers wordt bewust gedetailleerd om een overtrokken Nederlands cultuurbegrip te consolideren. Het gedrag van populistische politici biedt rugdekking aan sluimerend xenofob gedrag; inderdaad, het wordt daardoor gelegitimeerd. De Nederlandse politiek schrikt er voor terug vreemdelingenhaat en racisme aan de kaak te stellen.[9] Het buitenland kijkt verbijsterd toe; Nederland lijkt een bange, kleinburgerlijke natie.[10] Het poldergepruttel van de Nederlandse natiestaat over vreemde (-lingen) zaken is niet van deze tijd.

Contrasten met migratie naar de VS en binnen het Caribische gebied plaatsen Nederlandse praktijken in een vergelijkend perspectief waardoor hun betekenis duidelijker wordt. Daarmee wordt niet gezegd dat het in de VS of Caraïben zoveel beter -of zoveel slechter- voor migranten is geregeld. De verschillen in grootte van deze landen, historische achtergronden, omvang en geschiedenis van deze migratie staan een vergelijkende waardebeoordeling in de weg. Wat met deze contrastwerking wél wordt beoogd is Nederlandse praktijken tegen het licht te houden om het autochtone navelstaren scherp in beeld te brengen.

Het démasqué betreft de volgende zaken. Nederland is niet zo tolerant als het zich verbeeldde toen het *thuis* met niet-westerse immigranten te maken kreeg. Nederland heeft een allochtonencomplex en discrimineert maar wil dat niet weten. Culturele eigenwaardigheden van nieuwkomers worden als torenhoge integratiedrempels opgeworpen en zij worden ertoe veroordeeld om te allen tijde vreemdeling, of 'allochtoon' te *blijven*. Het integratieprobleem wordt verwoord in culturele termen terwijl discriminatie op de arbeidsmarkt, de hypotheekmarkt en apartheid in het onderwijs niet als zodanig wordt benoemd maar wordt gehuld in termen van het hebben van een 'kleurtje' of van een 'verkeerde achternaam'. Integratie via de werkvloer is in het verleden gehinderd door de verlamme beschaving van de Nederlandse verzorgingstaat. Door de vrijheid van onderwijs worden kinderen op witte en zwarte scholen uitgeselecteerd; nota bene, zwarte scholen zijn achterstandsscholen. Etnische concentraties in woonbuurt en stemgedrag worden als bedreigend ervaren. Het moment lijkt aangebroken om in Nederland een 'civil rights' beweging te mobiliseren.

Hollandse Nieuwe [\[11\]](#)

Over de nieuwe Nederlanders, de *Hollandse Nieuwe*, wordt woeste taal uitgeslagen die de verstandhouding over en weer ontregelt. Met grote regelmaat moeten criminele Antilliaanse jongeren, kut-Marokkanen, kakkerlakken, geitenneukers, achterlijke moslims, levensgevaarlijke islamieten en zwarte scholen het in de media opnemen tegen Nederlandse waarden en normen. De welwillende betrokkenheid bij de multiculturele samenleving van weleer is vervangen door radicale standpunten over de bedreiging van grote groepen onaangepaste migranten in de Nederlandse steden. Opmerkingen als 'er zijn ook goede Antillianen' zijn in bepaalde kringen verdacht en politiek absoluut niet correct.[12] Mensen zouden het op straat *unheimisch* (sic) vinden; daarom moet daar Nederlands worden gesproken. Eerste-en-tweede-generatie-niet-westerse allochtonen worden in dreigende statistieken op elkaar gestapeld. Om de breuk met het vertrouwde zelfbeeld te legitimeren wordt de nieuwe werkelijkheid welbewust in meeslepende taal verwoord; een multicultureel drama wordt bedacht. Suggestieve en gratuite beelden van migranten die een hoogontwikkeld Nederland niets te bieden hebben worden aangedragen om dit drama te bevestigen.[13]

Integratie op de wieken van de multiculturele samenleving mag niet meer; het begrip multiculturele samenleving is in Nederland afgeserveerd. Daarmee zouden

we *onze cultuur* te kort doen, *onze eigenwaarde* onderschatten en *ons besef* van de *grootsheden* van *onze* geschiedenis wegspoelen. Hoezo? Enige kritische zelfreflectie ten aanzien van opgeblazen Nederlandse eigenwaarden kan echt geen kwaad. Is Nederland werkelijk het beste land van de wereld? [14] En trouwens, waarom zou een Nederlandse *multiculturele* samenleving een *weg-met-ons-Nederland* moeten impliceren? In de VS wordt de nieuwkomer het beeld van *the American people* met veel getoeter en nationalistisch ritueel - met de hand op het hart- aan het verstand gebracht. Daar worden *diversiteit* en *multicultureel* als positieve kenmerken van de samenleving beschouwd. De VS immigratiewet van 1990 kent een *diversity* programma (met minimale vereisten), ook wel *lottery* genoemd, voor ingezetenen van landen die ondervertegenwoordigd zijn in de migratie stroom naar de VS. Mensen zonder familierelaties in de VS krijgen hiermee ook een kans te immigreren. Erkenning van land van herkomst en etnische diversiteit blijkt het sterke appèl van *the American people* niet in de weg te staan; integendeel, dit appèl is veel sterker dan het voorheen zo tevreden sudderende Hollandse poldergevoel. In de VS wordt immigratie ervaren als een Amerikaans belang terwijl in Nederland het samenleven met vreemdelingen een multicultureel drama veroorzaakt, althans zo verbeelden we ons dat. Aan de culturele verschillen tussen Nederlanders van de eigen stam gaan we dan voorbij. Wie in Nederland van de bijstand moet rond komen leeft in een totaal andere (armoede) cultuur dan de bevolking van de Amsterdamse grachtengordel of Wassenaar. Ook het leven van *de alleenstaande*, de nieuwe hoeksteen van de samenleving,[15] ziet er heel anders uit dan dat van de tweeverdieners met kinderen in de crèche. Daarentegen wordt het samenleven van *Ons Nederlanders* met mensen die van elders komen, met mensen met een andere huidskleur, een andere taal, en met een andere religie als een drama voorgesteld.

De multiculturele samenleving heeft het afgelegd in de competitie tussen culturen, namelijk welke de beste is, misschien niet aller tijden, maar wel zeker nu: de onze![16] En deze wordt bedreigd. Sommigen achten een nieuwe godsdienstoorlog onvermijdelijk.[17] De oorlog in Irak, terreur en de dreiging van terreur - niet óf Nederland daar ook mee te maken krijgt; maar: wanneer?- heeft vanzelfsprekende zekerheden van onze cultuur diep geraakt. De schok van fundamentalistische terreur heeft het denken over eigen welvaart, veiligheid, legitimiteit van geweld en uitbesteding van marteling, godsdienstige verdraagzaamheid en respect voor religieus gedrag doen kantelen. Er wordt gesproken van een keerpunt in de vaderlandse geschiedenis.[18] Tegen die

achtergrond wordt de Nederlandse integratieproblematiek vele malen uitvergroot. Het een staat niet los van het ander. Door de terroristische dreiging wordt de toch al niet zo sterke positie van de nieuwkomer in de Nederlandse samenleving verder verzwakt.

Nog maar kort geleden was ondenkbaar dat onze welvaart zou kunnen worden bedreigd. Onmiddellijk na 9/11 schreef Kaplan: *'Luxe heeft bescherming nodig. Hoe welvarender een gemeenschap, hoe meer zij bereid zal zijn omwille van het behoud van haar materiele welvaart morele compromissen te sluiten (...) Hoe groter de economische macht, des te groter de militaire macht die nodig is om die te beschermen, vooral vanwege de jaloezie en wrok die een dergelijke economische macht oproept.'*[19] De mateloze welvaart van het Westen is verdiend en Moslims moeten niet kniezen over hun Ottomaans en Moors verval. De stoppen dreigen door te slaan. Onze Westerse levensstijl, roept, ja eist nu openlijk om bescherming, indien nodig met geweld. Het fluisterende geweten over andermans ellende in een wereld van verschil, moet nu echt het zwijgen worden opgelegd. Dat wat eerder als slordige rafels van een exuberante Westerse consumptiecultuur werd ervaren, wordt onder tafel weggemoffeld.

Onbehagen met de erosie van de *eigen* Nederlandse samenleving wordt gemixt met niet-westerse migratie, met vreemde religie en cultuur, kwetsbare welvaart, en nu dus óók met de dreiging van terreur. Pim Fortuyn was hierin onovertroffen, maar sinds zijn dramatisch verscheiden hebben andere mixers dit populistische handwerk overgenomen. Deze mix moet worden gecorrigeerd; de migrant en zijn positie in de Nederlandse samenleving moet scherp worden onderscheiden van zowel Nederlandse complexen als van fundamentalistische terreur.

Allochtonencomplex

Een immigrant in Nederland wordt geen echte Nederlander; hij, zij en hun kinderen worden levenslang als *allochtoon* geclassificeerd. In Nederland zijn veel meer allochtonen dan immigranten. Elders in de wereld kent men geen allochtonen, daar worden immigranten geteld. Het Nederlandse demografische landschap van immigranten en allochtonen is in vergelijking met het Caribische gebied en de VS nogal vlak. Op de Caribische eilanden is migratie altijd al een *'way of life'* geweest, van levensbelang zowel voor het individu, de familie als voor de eilandelijke economieën. Daar wordt zó veel gemigreerd dat naast de *roots* (waar ben je geboren?) ook de *routes* (welk traject heb je achter de rug?) de persoonlijke identiteit helpen bepalen.[20] En in de VS wordt immigratie al

eeuwenlang wettelijk gereguleerd, onder andere met het oog op de behoefte van de Amerikaanse economie. Toch, er zijn daar ook miljoenen illegale immigranten die in sommige staten hun lot absoluut niet zeker zijn. In 2006 heeft parlementaire actie om deze illegalen, voornamelijk *Latino's*, te legaliseren in enkele staten tegenreacties opgeroepen in de vorm van willekeurige controles door lagere overheden waardoor veel vaker dan voorheen illegalen aan de immigratie dienst worden gemeld, worden vastgezet en uitgezet. (On-)gegronde geruchten over raids op illegalen jaagt mensen van de werkplaats en kinderen worden abrupt van school gehaald.[21] [22] In 2006 wordt het aantal illegalen op 11 á 12 miljoen geschat. New York telt ca 0,5 miljoen 'undocumented people'. Daarvoor geldt als bestuurlijke leefregel: blij met je handen van onze illegalen af: '*They are America*'. [23]

In zijn nieuwjaarsrede van 2005 sprak de gezaghebber van het eilandgebied Sint Maarten, Nederlandse Antillen, Koninkrijk der Nederlanden, de bevolking aan met '*born to be here !*' en reageerde daarmee op de *born here* aanhangers, onder andere in de Kamer van Koophandel en in het bestuur van de Haven, die vinden dat de *locals* het voor het zeggen moeten hebben. Maar wie zijn de *locals*? Sommigen op Sint Maarten houden vol dat echte *locals* mensen van de derde generatie zijn, dus wier overgrootouders op Sint Maarten arriveerden. Maar de statistiek (zowel op het Franse deel als op het Nederlands-Antilliaanse eilandgebied) rekent de *born here* als *local*. Dit betekent dat kinderen van nieuwkomers uit verre herkomstlanden zoals Hongkong-China net zo goed *local* zijn als zij waarvan de moeder en grootmoeder op het eiland geboren zijn.[24] Bij de verkiezingen op Sint Maarten in januari 2006 bleek dat slechts een kwart van de ruim 18.000 stemgerechtigde kiezers op Sint Maarten is geboren; de helft is elders in de Nederlandse Antillen geboren.

In de jaren 1990 prijst New York zich gelukkig met verrassend hoge immigratie cijfers. Rond de eeuwwisseling is ruim 40 procent van de inwoners in het buitenland geboren, dat was 35 procent in 1998; 28 procent in 1990; en in 1970 slechts (!) 18 procent.[25] Niet sinds 1910 is het aandeel in het buitenland geboren inwoners zo hoog geweest. Wanneer immigranten en hun in de VS geboren kinderen bij elkaar worden opgeteld, maken zij 60 procent van de bevolking van NYC uit. In Nederlandse optiek betekent dit dat 6 van de 10 New Yorkers *allochtoon* is. Zonder deze migratie zou de bevolking van NYC zijn gekrompen. Voor het eerst in 2005 vormen de blanken, dat wil zeggen de *non-*

Hispanic whites, in het electoraat van New York een minderheid van 48 procent. In 1989 was dat nog een meerderheid van 56 procent. De meest voorkomende naam in het kiesregister is nu *Rodriguez*.^[26] Ketchup op tafel is door *salsa* vervangen. Onder leiding van burgemeester Bloomberg bereid New York zich planmatig voor op een forse toekomstige bevolkingsuitbreiding: nieuwkomers wel te verstaan.

Vergelijk dit met de situatie in het Nederlandse deel van het Koninkrijk waar in Nederland geboren kinderen waarvan ten minste één van de ouders een nieuwkomer is, tot hun laatste ademtocht als *allochtoon* worden bijgeteld in grimmige statistieken die de teloorgang van Nederland suggereren. Bijvoorbeeld, een in Nederland geboren man van 50 jaar, met een Curaçaose moeder die 60 jaar geleden met een Nederlandse *pletter* uit Curaçao naar Nederland is gekomen, blijft tot aan zijn dood een niet-westerse *allochtoon*. Uit oogpunt van de doelstelling van een minderhedenbeleid was deze classificatie indertijd goedbedoeld, maar zij is nu stigmatiserend en een sta-in-de-weg van Nederlands burgerschap. De VS kent geen allochtonen categorie. Daar is het gebruikelijk om met gepaste eigenwaarde ook het land van herkomst van *US-citizens* te memoreren: Polish-American, Chinese-American, etc. Op het censusformulier mag betrokkene zelf zijn etnische categorie, desnoods meerdere, kiezen, inclusief '*none of the above*'.

In Nederlandse media, nieuwsbulletins en populaire literatuur worden *allochtoon* statistieken geprostitueerd om de aandacht van een wijfelend publiek te trekken. Bij voorbeeld, de *Integratiekaart 2006* van het Centraal Bureau voor de Statistiek laat zien dat bijna één of de vijf inwoners (19.5 procent) van Nederland *allochtoon* is.^[27] Maar het werkelijke percentage *immigranten* uit niet-westerse landen is 6.2 procent van de totale Nederlandse bevolking; dat was 10 jaar eerder 4.8 procent.^[28] In deze categorie tellen eeuwenlange medelanders zoals Surinamers en Antilliaanse Nederlanders als *allochtonen* mee. In de twee grootste regio's, Amsterdam and Rotterdam, is de *allochtoon* ratio veel hoger, 38 procent in de regio Amsterdam and 30 procent in de Rotterdamse regio.^[29] ^[30] Maar het aandeel van de eerste generatie niet-westerse mmigranten in deze steden schommelt rond 20% en neemt af.^[31] Dit gebruik van *allochtoon* statistieken draagt bij aan de beeldvorming van een overweldigend cohort vreemdelingen in de blanke boezem van de Nederlandse natie, een *Allochstan* als het ware. Ook onze 'eigen' Ian Buruma spreek hier een woordje mee in zijn boek *Murder in*

Amsterdam over de moord op Theo van Gogh:

In 1999, 45 percent of the population (of Amsterdam) was of foreign origin. If projections are right, this will be 52 percent in 2015. And the majority will be Muslim.[32]

Hoeveel generaties 'of foreign origin' heeft Buruma op het oog? Westerse en niet-westerse worden op één hoop gegooid. Hij maakt geen onderscheid tussen de uiteenlopende 'grades and shades' van gelovige Moslims. Specificatie van deze cijfers geeft een ander beeld: in 1999 wordt 31 procent van de Amsterdams bevolking geclassificeerd als niet-westerse *allochtoon*; voor 2015 valt de prognose iets hoger uit, 32 procent. Het aandeel niet-westerse *allochtonen* in de Amsterdamse regio was in 1999 22 procent; voor 2015 wordt dit geprognoseerd op 24 procent.[33] Nergens is een prognose te vinden dat in 2015 de meerderheid van de Amsterdammers van vreemde origine Moslim is. Uit cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek kan worden afgeleid dat van de Amsterdamse *allochtoon* bevolking, dus eerste en tweede generatie samengenomen, maximaal 1/3 maar meer waarschijnlijk iets meer dan 1/4 Moslim zal zijn. Buruma's presentatie roept willens en wetens een beeld op dat steden in Nederland worden bevolkt door grote groepen vreemde(-lingen) Moslims. Voor Wilders c.s. is dit beeld een afgodsbeeld waarmee hij rondgaat om aanhangers te werven. Wilders waarschuwt voor een 'tsunami van islamisering' van Nederland: *'Moslims zullen de Nederlandse samenleving overspoelen en criminaliteit en overlast veroorzaken, ook op het platteland. Hun intolerante en gewelddadige cultuur zal de Nederlandse samenleving raken 'in het hart', in onze identiteit'*. [34] Het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI) schat dat in 2050 ca 9 procent van de Nederlandse bevolking Moslim is: *'echt geen tsunami te bekennen'* kopt de Volkskrant in oktober 2007.[35]

Deze beeldvorming van de Nederlandse samenleving kaatst terug op de positie van immigranten. Zij worden nu allereerst als Moslim gezien.[36] Terroristische aanvallen in de Verenigde Staten (9/11) en Europa (Londen en Madrid) hebben anti-immigratie sentimenten aangewakkerd en 'ons soort mensen' van een rechte rug voorzien. Andrew Wheatcroft's *Infidels* traceert de geschiedenis van *maledicta*, woorden en beelden die haat en nijd uitdrukken, over en weer, tussen Christendom en Islam.[37] Door 9/11 en de daarop volgende 'war on terror' is de ambivalentie tegenover de Islamitische wereld versterkt. Volgens Wheatcroft hebben deze gebeurtenissen als katalysator gewerkt van een bestaande en

diepgewortelde angst. Anderzijds zindert Bruce Bawer's *While Europe slept* van *maledicta* die van de haat van de Islamitische wereld tegenover het Westen getuigen. Bawer's vooringenomen beeld wordt door hem bevestigd met observaties als: '*the rage in the eye of many Muslim men at the sight of the ultimate spectacle of dis-honor -a Dutch woman bicycling to work.*' [38] Hij meent dat degenen die zijn spoor van *maledicta* niet zien, waaronder *the Dutch*, met open ogen slapen. Bawer spreekt van Europa's *Weimar* moment. Ook Ayaan Hirsi Ali strooit met *maledicta*. Zij meldt in the New York Times: '*Our Dutch Moslims hardly speak any (Dutch), or take the trouble to speak Dutch. The second generation that does, seems to have learned only insults and terrible words to throw at people.*'[39] Sinds 9/11 hebben veel Moslims in Nederland ervaren dat hun status is veranderd. Zij worden niet langer gezien als burens, collega's op het werk, mede-studenten, passanten op straat of *allochtonen* (sic), maar allereerst als Moslims, en worden als zodanig geïdentificeerd met Islamitisch wangedrag, waar en wanneer dan ook in de lange conflictueuze geschiedenis van Christendom, het Westen en Islam. De *maledicta* van weleer vinden een eigentijdse tegenhanger in het Nederlands immigratie- en integratiejargon van onder andere de heer Wilders en mevrouw Ayaan Hirsi Ali; het kan verkeren.

Ook in de verkiezing van volksvertegenwoordigers is het allochtonencomplex doorgedrongen. Bij de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2006 heeft *allochtoon* Nederland massaal Partij van de Arbeid gestemd. Sommigen hebben toen gewaarschuwd voor deze politieke concentratie van de *allochtone* stem; het zou Nederland kunnen splijten in een westers-niet-westerse tegenstelling; in een etnisch eilandenrijk.[40] Meer dan honderd jaar geleden stemden de Gereformeerde *kleyne luyden* allemaal op de Anti Revolutionaire Partij (ARP). Het bracht de Gereformeerde mannenbroeders in de politiek, de Vrije Universiteit en het bijzonder onderwijs; dat waren emancipatoire reuzenstappen. In die tijd winkelden de Gereformeerden bij slaggers en bakkers van hun kerk. Waarom wordt thans een krachtige *allochtone* stem cultureel beladen met een niet-westers etiket en splijtend erfgoed? Het erfgoed van de gereformeerde mannenbroeders is in de laatste decennia van de 20ste eeuw vrijwel rimpelloos geïmplodeerd toen ook de *kleyne luyden* zich ontwikkelden tot vrije individuen, welvarend, calculerend en modern.[41] Vitale etnische of levensbeschouwelijke tekenen van maatschappelijk en politiek leven zijn niet per sé maatschappelijk desintegrerende splijtzwammen; integendeel, zij kunnen nieuwkomers helpen aan maatschappelijk kapitaal om een opstap te maken in een inburgeringstraject.

Allochtonen emigreren omdat ze het Nederlandse allochtonencomplex beu zijn. Ira Kip, geboren in Amstelveen, met Arubaans/Surinaamse ouders, getogen in Amsterdam, 25 jaar, vertrekt in december 2005 naar New York; ze wil niet langer in eigen land als *allochtoon* worden behandeld. In april 2006 werd ze toegelaten tot de regie opleiding voor *Master of Fine Arts* van de *New School for Drama*. Buitenlandse *expats*, werkzaam bij internationale instellingen en bedrijven in Nederland, klagen steen en been over de Nederlandse bureaucratie, wachtlijsten en het groeiende wantrouwen tegenover vreemdelingen. Oud-politici signaleren dat de Nederlandse assertiviteit en openheid heeft plaatsgemaakt voor vertwijfeling en treurnis om het 'verwaarloosde nationalisme' en de 'verloren identiteit'. [42] Ondertussen mijden buitenlandse studenten het land waar tussen 1626-1650 aan de universiteit van Leiden meer *allochtonen* dan autochtonen studeerden. [43] Dit laatste wordt vermeld in *The Dutch Republic. Its Rise, Greatness, and Fall*; maar dat was toen, lang geleden, toen Nederland nog groot was. [44]

Civil rights

Het vertrouwde Nederlandse *mooi weer* beeld blijkt niet in staat de veranderingen in eigen land en de omringende wereld te integreren in een vernieuwde *imagined community*. [45] Nederland is overrompeld en verstard door een buitenwereld die niet buiten te houden is. De eens zo krachtige verbeelding van kerk en natiestaat werkt niet meer nu Nederland is gesecculariseerd en handel en wandel geen grenzen meer kennen. Immigranten zijn van deze buitenwereld een tastbaar fenomeen. De erfdragers van een rijke Nederlandse beschaving reageren in een opgeblazen idioom van *Nederlandse waarden en normen*. Deze moeten aan de man worden gebracht in een *moreel Esperanto* dat ook voor nieuwkomers verstaanbaar moet zijn. [46] Deze oproep klinkt schrill -voor wie het horen wil- in een allochtonenwereld van zwarte scholen en discriminatie, naar huidskleur en herkomst, versterkt door angst voor de Islam en niet-westerse etniciteit. Bovendien kent het Nederlandse welbehagen een ongemakkelijke tegenhanger in de welbekende *wereld van verschil*. Dag in dag uit wordt de Nederlander, zowel *ick van Duytschen bloet* als die van de *inburgering*, geconfronteerd met een buitenwereld waar Nederlandse waarden er niet toe doen.

Wat zijn de Nederlandse ambities? Moet de nieuwkomer naar onze maat worden gesneden, dat wil zeggen geassimileerd? Of worden culturele diversiteit, etnische

identiteit, meervoudig burgerschap erkend als positieve waarden? Dat laatste is een veeleisend traject; het gaat niet vanzelf. De eis van culturele integratie legt de nadruk op de achterstand van de *allochtoon* ten opzichte van de Nederlandse samenleving. Dit probleem heeft ook een achterkant, namelijk de ongeschiktheid, de onwil en het ongemak van Nederland om de *Hollandse Nieuwe* te integreren. Politiek, ambtenarij en media opereren met stigmatiserende begrippen als *zwart*, *allochtoon* en *autochtoon*.^[47] Immigranten krijgen in Nederland te maken met een allochtonencomplex; uitsluiting en discriminatie; blokkades op de arbeidsmarkt; segregatie in het onderwijs; een gedoogcultuur voor de één en *Rita* regels voor de ander. Dat in andere Europese landen nieuwkomers eveneens in een lastig - mogelijk zelfs nog moeilijker- integratie parcours zitten is verhelderend, maar doet niets af aan het wel en wee van *Hollandse Nieuwe*.^[48]

Jazeker, Nederland moet de nieuwkomer eisen stellen: zich houden aan de wet en de daarin verankerde waarden; kennis van de taal; en sociaal-economische zelfredzaamheid. Maar daarnaast moet Nederland de immigranten de gelegenheid geven te kunnen integreren. Daartoe moet Nederland zichzelf weer uitvinden, nu als een land van nieuwkomers. Wanneer nieuwkomers voortdurend worden blootgesteld aan het ongemak van de Nederlandse samenleving hen als volwaardige burgers te integreren, loopt hun integratie faliekant van de rails. De uitdaging aan de nieuwkomer om een *Modern Nederlands Peil* te bereiken is vals wanneer hij of zij in het dagelijkse leven niet gelijkwaardig wordt behandeld.^[49] De *Hollandse Nieuwe* moet ervaren dat hij burger is in een land waar de rechten van de mens - zoals vastgelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens- voor iedereen gelden én in de praktijk worden gebracht. Dat zou het keurmerk van de Nederlandse natie moeten zijn. Dit keurmerk is een opgave, zowel voor de Nederlandse natie-staat als voor de nieuwkomers. Deze opgave is universeel en kan zodoende mensen verenigen die eerder door landsgrenzen, etniciteit, welvaart, ras, taal, én door de tamboer van Nederlandse waarden en normen gescheiden waren. In deze opgave zal Nederland zich kunnen hervinden als een klein land dat (weer) groot wil zijn, inderdaad 'het beste land van de wereld.' Dat betekent werk aan de winkel, tegen de autochtone klippen op.

* Dit artikel was een voorschot op: *Being Dutch, more or less*. Publicatie, voorjaar 2008. Verschenen in 2010 bij Rozenberg Publishers ISBN 978 90 3610 210 0

Met dank aan Sjoerd Zanen, Hans van de Vijver en Jaap Huizinga (overleden) voor de kritische begeleiding van deze tekst.

Noten

- [1] Krog, Antjie, *"I speak, holding up your heart..."*. *Cosmopolitanism, Forgiveness and Leaning toward*. Groningen, 24e Van der Leeuw Lezing, 3 November 2006
- [2] Gerda Hoekveld-Meijer, *De God van Rembrandt*. Besproken in *Trouw*, 9 januari 2006.
- [3] Jonathan I. Israël, *The Dutch Republic. Its Rise, Greatness, and Fall 1477 - 1806*. Oxford: Oxford University Press, 1998. Paperback edition with corrections.
- [4] Jonathan I. Israël (1998), pp. 623-628.
- [5] Jan Marijnissen. In: Guido Derksen, *Hotspot Holland. Gesprekken over de multi-etnische staat van Nederland*, p. 38. Amsterdam/Antwerpen: Uitgeverij Atlas, 2005.
- [6] Paul Scheffer. In : Marcel ten Hooven, (ed.), *De lege tolerantie. Over vrijheid en vrijblijvendheid in Nederland*, p. 112. Amsterdam: Uitgeverij Boom, 2002 (Tweede, herziene druk).
- [7] Naar aanleiding van het optreden van de minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie inzake het Nederlanderschap van Ayaan Hirsi Ali toonde de minister-president zich verontrust over de imagoschade van Nederland in het buitenland: *Het beeld dat er geknaagd wordt aan onze tolerantie, dat je hier niet vrijuit kunt spreken en dat we unfair zijn tegenover mensen, bevalt mij totaal niet*. *Trouw*, 20 mei 2006.
- [8] Jan Latten, *Zwanger van segregatie. Een toekomst van sociale en ruimtelijke segregatie?* Amsterdam: Vossiuspers UvA, 2005.
- [9] Een onderzoek in opdracht van het ministerie van Defensie, brengt een overwegend negatieve houding van militairen ten opzichte van de multiculturele samenleving aan het licht. De onderzoekers noemen de resultaten zorgwekkend. Staatssecretaris Van der Knaap van Defensie vraagt zich af of deze conclusies wel kloppen; hij heeft een heel ander beeld. *Volkskrant, Conclusie studie discriminatie in leger betwijfeld*, 20 juni 2006.
- [10] Interview van Stella van Rijn met Harry Starren, *Intercultureel kruisbestuiven in training. De Baak geeft trainingen op Curacao*. Coaching, december 2004
- [11] Onder de benaming 'Hollandse Nieuwe' wordt de programmering van Cosmic Theater, Amsterdam, geadverteerd. Cosmic is de ontmoetingsplaats voor cultureel diverse podiumkunsten in Nederland. Cosmic staat bekend als *allochtonen theater*.
- [12] *Interview met Marco Pastors. De raad is potsierlijk en amateuristisch*. *Trouw*, 16 januari 2006.

- [13] Bijvoorbeeld, Paul Scheffer in een interview met Marcel ten Hooven: 'In hoeverre heeft degene die in een bootje zijn leven riskeert om het Europese vasteland te bereiken, iets te bieden dat voldoet aan onze behoefte aan een computerdeskundige?' In: Marcel ten Hooven (red.) (2002), p. 114.
- [14] Han van der Horst vraagt zich af: 'wat mag je in de eenentwintigste eeuw van een Nederlandse burger verwachten.' Hij benadrukt het organiseren van de diversiteit 'in jezelf en in de samenleving' waar de 'zwarte vlaggen van de tegenstander voor wijken', pp. 152-157. In: *Het beste land van de wereld. Waar komen onze normen en waarden vandaan?* Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker, 2005.
- [15] Eveline Brandt, 'Alleenstaande wordt de nieuwe 'hoeksteen'. Trouw, 14 februari 2006.
- [16] Chris Rutenfrans, 'Onze cultuur is de beste', pp. 20-28. In: Jaffe Vink en Chris Rutenfrans (eds.), *De terugkeer van de geschiedenis. Letter en Geest*. Amsterdam: Trouw/Uitgeverij Augustus, 2005.
- [17] Matthias Smalbrugge (2005), 'Er komt een nieuwe godsdienstoorlog', pp. 302-313. In: Jaffe Vink en Chris Rutenfrans (2005).
- [18] Karel van Wolferen & Jan Sampiemon, *Een Keerpunt in de Vaderlandse Geschiedenis*. Amsterdam: Meulenhoff, 2005. En: Karel van Wolferen, *de ondergang van een wereldorde*. Amsterdam/Antwerpen: Uitgeverij Contact, 2003.
- [19] Robert Kaplan (15 september 2001), vertaald 'De terugkeer van de geschiedenis'. In: *De terugkeer van de geschiedenis* (2005), pp. 46-50.
- [20] Francio Guadeloupe, *Chanting down the New Jerusalem. The politics of Belonging on Saint Martin and Sint Martin*. Academisch Proefschrift. Amsterdam: Rozenberg Publishers, 2005.
- [21] *Immigrants panicked by rumors of raids*. The New York Times, 29 april 2006.
- [22] *Stop the raids*. The New York Times, 4 oktober 2007.
- [23] *They are America*. Hoofdartikel in The New York Times, 2 mei 2006.
- [24] Francio Guadeloupe (2005), p. 52.
- [25] Arun Peter Lobo, *U.S. Diversity Visas are attracting Africa's Best and Brightest*. Population Reference Bureau, 7 February 2006. En: Joseph J. Salvo & Arun Peter Lobo, *Immigration and the Remaking of New York: 1970 -1998*, p. 11. In: *Journal of Immigrant & Refugee Services*, Vol. 1 (1) 2002.
- [26] San Roberts, 'N.Y.'s Ever Changing Electorate: Next, the White Minority', New York Times, 13 september 2005.
- [27] Centraal Bureau voor de Statistiek, *Integratiekaart 2006*. Cahier 2006-8. Tabel 2.1.

- [28] SCP (2005), p. 27.
- [29] Centraal Bureau voor de Statistiek, *Allochtonen in Nederland 2004*. Den Haag, 2004.
- [30] Volgens een andere bron is in 2006 1 op de 3 inwoners van Amsterdam, Rotterdam en Den Haag niet-westers allochtoon. In: Sociaal en Cultureel Planbureau, *Interventies voor integratie. Het tegengaan van etnische concentratie en het bevorderen van interetnisch contact*, p. 36. Den Haag, 2007.
- [31] Centraal Bureau voor de Statistiek, WEBMAGAZINE, *Helpt van de jeugd in grote steden niet-westers allochtoon*. 31 juli 2006. Dat wil niet zeggen dat in de toekomst niet-westerse allochtonen in de grote steden in de meerderheid zijn. Ook niet-westerse allochtonen verhuizen steeds vaker vanuit de grote stad naar een aangrenzende gemeente.
- [32] Buruma, Ian, *Murder in Amsterdam. The Death of Theo van Gogh and the Limits of Tolerance*, p. 23. New York: The Penguin Press, 2006
- [33] Centraal Bureau voor de Statistiek, Regionale prognose kerncijfers:2005-2025.
- [34] *Wilders bang voor tsunami van islamisering*. Volkskrant, 6 oktober 2006.
- [35] *Echt geen tsunami te bekennen. Demografen zien nergens in hun modellen dat Moslims West-Europa zullen overvleugelen*. Volkskrant, 6 oktober 2007
- [36] Stefano Allievi, *How & Why "Immigrants" became "Muslims"*. In: ISIM Review no. 18, p. 37. International Institute for the study of Islam in the modern world, Autumn 2006
- [37] Wheatcroft, Andrew, *Infidels. A History of the Conflict Between Christendom and the Islam*. New York: Random House Publishing Group, 2005.
- [38] Bawer, Bruce, *While Europe slept. How Radical Islam is destroying the West from within*, p. 34. New York: Doubleday, 2006.
- [39] *Enter the Dutch 'Infidel', Faithful to Herself*. Q. & A. Ayaan Hirsi Ali. In: The New York Times, 4 februari 2007.
- [40] Paul Scheffer, *De sputterende emancipatiemachine*. NRC, 18 maart 2006.
- [41] A. Amelink, *De Gereformeerden*. Amsterdam: Bakker, 2001.
- [42] *Opgave Nederland is om één samenleving te blijven*. Volkskrant, 4 april 2006.
- [43] *Student uit het buitenland blijft weg*. Volkskrant, 24 maart 2006.
- [44] Jonathan I. Israël (1998).
- [45] Benedict Anderson, *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London / New York: Verso, 1990.
- [46] Paul Cliteur, p. 179. In: Guido Derksen, *Hutspot Holland. Gesprekken over*

de multi-etnische staat van Nederland. Amsterdam/Antwerpen: Uitgeverij Atlas, 2005.

[47] Afshin Ellian, *Sociale cohesie en islamitisch terrorisme*, p. Leiden: Rede, 18 april 2006.

[48] Ruud Koopmans, *Cultuur maakt wel verschil, beste WRR*. In: NRC, oktober 2007. Naar aanleiding van het WRR rapport: 'Identificatie met Nederland'. Amsterdam: University Press of Amsterdam, september 2007. En: Koopmans, Ruud, Paul Statham, Marco Giugni and Florence Passy, *Contested Citizenship. Immigration and Cultural Diversity in Europe*. Minneapolis / London: University of Minnesota Press, 2005.

[49] Brink, Gabriël van den, *Culturele Contrasten. Het verhaal van de migranten in Rotterdam*. Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker, 2006.